

Türkiye Doğası

Bülent Gözcelioğlu

Yarı Sucul Bir Memeli:

Su Sıçanı

Anadolu'da, tarih boyunca çok sayıda jeolojik ve iklimsel olay yaşandı. Buzullaşma, kuraklık, depremler, vs. bugünkü Türkiye coğrafyasının oluşmasına yol açtı. Anadolu'nun Avrupa, Asya ve Afrika gibi kıtaların arasında yer alması, değişik bölgelerinin orman, step, kayalık, düzlük ve dağlık olması ve bu bölgelerin farklı iklim özellikleri Anadolu'da çok çeşitli canlı gruplarının yaşamasına neden oldu. Kemiriciler de bu gruplardan biri. Genelde beden yapısı küçük hayvanlar olan kemiriciler, çok değişik yaşam alanlarına uyum sağlama özellikleriyle bilinir. Ormanda, çölde, bozkırda, dağlarda, sulak alanlarda, tarlalarda, kentlerde, toprağın altında, evlerin içinde, kısacası hemen hemen her ortamda yaşayabilirler. Çok iyi koşarlar, sıçarlar ve yüzerler. Ayrıca çok çeşitli yiyeceklerle beslenirler. Bu özelliklerinden dolayı da uyum bakımından en başarılı grup olarak bilinirler. Kemiriciler, memeli hayvanların içinde tür bakımından en geniş gruptur. Dünyada memeli hayvan türlerinin neredeyse yarısını kemiricidir. Sayılara dökmek gerekirse, yeryüzündeki yaklaşık 4600 memeli türünden 2000 kadarı kemiricidir. Bu durum ülkemiz için de geçerlidir. Türkiye'de yaşayan 140 dolayında memeli hayvandan yaklaşık 65'ini kemirici türleri oluşturur. Bunlardan biri de bilimsel adı *Arvicola terrestris* olan susıçanıdır.

Susıçanı yarı sucul bir kemirici türüdür. Adını su kenarlarında yaşamasından almıştır. Her ne kadar susıçanı dense de suya doğrudan bağımlı değildir. Yalnızca yaşam alanı olarak su kenarlarını seçer. Yavaş akan ırmakların, göllerin ve bataklıkların kıyılarında, saz, kamış gibi sucul otların yoğun bulunduğu yerlerde yaşarlar. Bu gibi yerlerde suyun yıl boyunca bulunuyor olması, susıçanın bu gibi yaşam alanlarını seçmesinin temel nedenidir. Bunun yanında az da olsa orman içindeki akarsu ve göllere de girerler. Genelde karasal ortamlara uyum sağlayan kemiricilerin çok az bir bölümü suya yakın yerleri yeğler. Su kenarlarında yaşamının birçok üstün yanı vardır. Her şeyden önce yiyecek sorunu yok denecek kadar az olur. Ayrıca karasal avcılarının çoğu suya giremediğinden karaya göre daha güvenli bir yaşam alanıdır.

Susıçanları orta büyüklükte bir kemirici türüdür. Boyları kuyrukla birlikte 35 cm kadar olabilir. Etkinliklerini hem gece hem de gündüz sürdürdüklerinden gözleri bedenlerine oranla biraz büyük görünür. Sırt bölümünün renkleri, kahverengi, siyah ya da gri tonlarında karın bölgeleri de açık kahverengi ve sarının tonlarında olur. Avrupa'nın tamamından Batı Sibiryaya ve Güneybatı Asya'ya kadar olan geniş bir bölgede yaşayan su sıçanları, ülkemizde deniz kıyıları dışındaki bölgelerde yaşar. Bunun yanında Kırşehir'deki akarsular ve Beypazarı (Ankara) bilinen öteki yaşam alanlarıdır. Susıçanlarının ülkemizde yaşadığı ilk kez 1967'de bilimsel olarak bildirilmiştir.

Sürekli Uzayan Dişler

Susıçanının dişleri, ailenin öteki üyelerinde olduğu gibi, kemirmek için özelleşmiştir. Bunun yanında kesici ön dişleri köksüzdür ve sürekli uzar. Uzayan dişlerin törpülenmesi gerekir. Hayvan, törpülenmeyi sert nesnelere kemirerek yapar. Ayrıca öndeki kesici dişler birbirine değdiğinden bir bakıma törpülenme de kendiliğinden olur. Törpülenme ol-

mazsa, dişler uzayarak çeneyi açılmaz duruma getirebilir. Bu durumda hayvan beslenemez ve ölür.

Hızlı Kaçış, Kimden?

Susıçanı, yaşamını sürdürürebilmek için çeşitli uyum özellikleri geliştirmiştir. Bunlardan biri de suya girmek ve hızlı hareket etmektir. Suya girme özelliği, yılan, tilki, gelincik, çakal, sansar, saz kedisi ve benzeri birçok karasal yırtıcı hayvandan kolayca kurtulmanın yoludur. Ayrıca bazen kaçarken bazen de beslenirken

Yüzme Becerisi

Çok iyi yüzen susıçanları bu becerilerini düşmanlarından kaçmak için kullanır. Yüzerken bedeninin üstünü suyun üzerinde kalacak biçimde tutar. Ön ayaklarını yanlara çok açmadan, önce ileriye doğru, sonra da aşağıya doğru hareket ettirerek bedeninin suyun yüzeyinde kalmasını sağlar. Arka ayaklar ileri geri hareketlerle bedenini ilerlemesinde kullanılırken, kuyruk da dümen görevi yapar. Sudan çıktıktan sonra bedenini sağa sola hareket ettirerek silkelendir ve üzerindeki suyu atar. Kürkü çok kısa zamanda kurur.

çok derin olmayan dalışlar yapabilirler. Dalış sırasında ağız kenarları, ağız boşluğunu ve kesici dişlerin arkasını kapatır. Böylece susıçanı su altında ağzına su kaçmadan dişlerini kullanabilir. Bu sayede de bitki köklerini besin olarak alabilirler. Ancak yine de zorunda kalmadıkça suya girmezler. Daha çok su kenarlarında gezinirler. Geliştirdikleri bir başka uyum da yavru sayılarının çok olmasıdır. Bir batında 8 yavru yapabilirler.

Yuvaları ve Ömürleri

Susıçanları yuvalarını suyun karayla birleştiği ya da su düzeyinin biraz üzerindeki sık otlarla kaplı yerlere yapar. Yuvalarında hem karaya hem de sualtına açılan çıkışlar olur. Bunun yanında sudan uzak yerlere de toprağı kazarak yuva yapabilirler.

Susıçanının doğada ne kadar yaşadığına ilişkin net bir bilgi yoktur. Beş yıla kadar yaşadığı bilimsel kayıtlar da geçse de memeli araştırmacıları av baskısından dolayı, 1-2 yıldan çok yaşamadıklarını belirtir.

Dünyada ve ülkemizde memeli hayvan türlerinin çoğunun soyu tehdit altında. Ülkemizde çok geniş yayılış gösteren, akarsu ve göl kenarlarında yaşayan susıçanının yaşam alanları, su kaynaklarının yanlış kullanılması nedeniyle gittikçe daralıyor. Birçok bölgede sulak alanlar, dereler kuruyor. Bu duruma bir de küresel ısınma eklenince yaşam, susıçanları için gittikçe daha da zorlaşıyor. Binlerce yıldan bu yana çok çeşitli olayları atlattığı günümüze kadar soylarını sürdüren susıçanları, insanın yaşam alanlarına müdahalesi sonucu çaresiz kalmış gibi görünüyor.

Fotoğraflar: Prof. Dr. Ercüment Çolak

Kaynaklar:

- Özkurt, Ş., Çolak, E., Yiğit, N., Sözen, M. and Verimli, R., 1999. Contributions to karyology and morphology of *Arvicola terrestris* (Lin., 1758) in Central Anatolia. Tr. J. of Zoology. 23: 253-257.
- Yavuz G., 2007., Ankara Civarında Yayılış Gösteren Su Sıçanı *Arvicola terrestris* L., 1758 (Mammalia: Rodentia)'ın Ekolojisi Üzerinde Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi